

**ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว
เวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่**
**The Factors Affecting to Vieng Koom Kam Travel Management Participation of Ban
Chang Khum, Ta Wang Tan Sub district, Chiang Mai Province's villager.**

สุภาพร แก้วดวง

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม (2) เพื่อศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม (3) เพื่อหาแนวทางในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ในระดับที่สูงขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 คน โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป มีอาชีพ รับจ้างทั่วไป จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นคนบ้านช้างค้ำโดยกำเนิด และจำนวนปีที่อยู่อาศัย มากกว่า 50 ปี ปัจจัยภายนอกที่มีผล ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเวียงกุมกามของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรม มีผลต่อการมีส่วนร่วม มากที่สุด ในส่วนของการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของประชากรกลุ่ม ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มี อายุการศึกษา ถิ่นกำเนิด จำนวนปีที่อยู่อาศัย แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน และความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอก ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์ระดับสูง ในทางบวก

คำสำคัญ : การจัดการการท่องเที่ยว,การมีส่วนร่วม,โดยชุมชน

ABSTRACT

The research objective of “The factors affecting to Vieng Koom Kam travel management participation of Ban Chang Khum, Ta Wang Tan Sub district, Chiang Mai province’s villager.” 1) Study the factors affecting to Vieng Koom Kam travel management participation. 2) Study the type of Vieng Koom Kam travel management participation. 3) Find the way to increase participation level of Vieng Koom Kam travel management participation. Sample of this research are 300 Ban Chang Khum, Ta Wang Tan Sub district, Chiang Mai province’s villager. Use the accidental sapling to select sample and use the questionnaire to collect the research data.

The research finding: the most of sample are female, more than 50 years old, are freelance, graduate under bachelor’s degree, born in Ban Chang Khum village and live in Ban Chang Khum more than 50 years. The external factors affecting to Vieng Koom Kam travel management participation of Ban Chang Khum, Ta Wang Tan Sub district, Chiang Mai province’s villager by “Strongly” in participation overview “Strongly participation”. The result of sample’s demographic analysis finding: the different of age factor, graduate factor, origin factor, live year factor affecting to participation by different. The relation of external factor such as economic factor, social factor, environment factor and cultural factor affecting to participation by high positive relation.

Keywords: Travel Management, Participation, Villager,

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เริ่มตั้งแต่ปี 2545-2547 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเวียงกุมกามของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมเพื่อให้เวียงกุมกามเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่ใกล้เคียงและนักท่องเที่ยว ในฐานะแหล่งท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งคนในชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมโดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ เงินรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายทั้งหมด นำไปใช้ในการพัฒนาสาธารณะประโยชน์ด้านต่างๆ ของชุมชนทั้งสิ้น ส่วนของรายได้โดยตรงแก่คนในชุมชนเป็นในรูปแบบการให้บริการรถม้า รถมอเตอร์ไซด์ การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

ปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความสนใจ การท่องเที่ยวเวียงกุมกามมากขึ้น ทั้งการสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญา การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ แต่ในทางกลับกัน การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนกลับลดน้อยลง

การศึกษาในครั้งนี้ต้องการศึกษาว่า ปัจจัยใดที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะของการมีส่วนร่วม เพื่อหาแนวทางในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม สามารถนำหลักการและแนวคิดที่ได้ใช้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาการท่องเที่ยวเวียงกุมกามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อหาแนวทางในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ ในระดับที่สูงขึ้น

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่
2. ปัจจัยภายนอก ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร
ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะ ประชากรบ้านช้างค้ำ ค้า หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 คน โดยการใช้แบบสอบถาม ในช่วงเดือน พฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม 2562
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยมีขอบเขตด้านเนื้อหาประเด็นดังนี้ คือ 1.ตัวแปรอิสระ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยที่มีผล 2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาหมู่บ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีโบราณสถานและเป็นผู้มีส่วนร่วมของชุมชนในการวางกฎระเบียบและร่วมเป็น กรรมการพัฒนาเวียงกุมกาม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยภายนอก (External Factors)

คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้าง ค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัย ด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม และ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ(Economy)

เศรษฐกิจคือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีจำกัด อันมีค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คือนำมาบำบัดความต้องการของมนุษย์ ซึ่งความต้องการของมนุษย์มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การแสวงหารายได้ การผลิต การบริโภค การกระจาย การจำหน่าย และการ แลกเปลี่ยนใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างประหยัดที่สุด

ปัจจัยทางสังคม (Social Factors)

คือ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อบุคคล ในการหล่อหลอมบุคคลให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่าง เหมาะสมและเป็นประโยชน์ ซึ่งกลุ่มจะช่วยอบรม ปลูกฝังค่านิยม บรรทัดฐานที่สำคัญของสังคมให้เป็น สมาชิกที่ดี ค่านิยมที่สำคัญ

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม(Environmental)

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ไม่ว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ หรือมีโทษต่อมนุษย์ ถือเป็นสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น หรือกล่าวสั้นๆว่า สิ่งแวดล้อม คือสิ่งที่อยู่รอบๆตัวเรา

ปัจจัยทางวัฒนธรรม (Cultural Factors)

วัฒนธรรม หมายถึง ระบบที่มนุษย์ในสังคมเดียวกันสร้างขึ้น มิใช่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณ เพื่อใช้เป็นหลักยึดในการปฏิบัติและการอยู่ร่วมกัน อาจเป็นวัตถุ สิ่งของต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ตลอดจน ความรู้ เทคนิควิธีการ กฎ ข้อบังคับ ความประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อน

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าว มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์ให้คนในสังคมเห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

หากชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมแล้ว อาจทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นยังอาจทำให้ชุมชนได้รับความเสียหายจากการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

การที่จะให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว เนื่องจากคนในท้องถิ่นย่อมทราบภาวะการณ์ต่างๆ ลักษณะของทรัพยากรฯ ปัญหา ที่สำคัญคือมีความรักและผูกพันกับสิ่งต่างๆ ในพื้นที่อยู่ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของตนเอง เมื่อชุมชนได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม ความรู้สึกรัก ผูกพัน และหวงแหนทรัพยากรฯ ในฐานะที่เป็นเจ้าของก็จะเพิ่มพูนขึ้น เกิดความตระหนักในการปกป้องและการอนุรักษ์ นอกจากนี้ชุมชนยังมีความรู้สึกที่ดีกับการได้รับเกียรติให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการงานต่าง ๆ ด้วย การจัดการในที่นี้จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การมีส่วนร่วมของชุมชน(Participation)

ความหมายของ การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการการที่สมาชิกเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จนเกิดความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติกิจกรรม เหตุผลแรกของการมีส่วนร่วมได้นั้น ควรจะต้องมีการตระหนักถึงผลจากการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นผู้นำชุมชน หรือองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงในการมีส่วนร่วม การดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง ร่วมกับการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมในการใช้สนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการ วางโครงการวิธีการ ติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรม โครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์

2. การร่วมตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตาม โครงการต่างๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง การได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตรา ดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากดำเนินโครงการโครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวนประชากรในชุมชนทั้งหมด 1,047 คน โดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรจากสูตรของ Taro Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดที่ 290 คน ผู้วิจัยจึงเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ที่ 300 คน โดยการแจกแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 ชุด โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความ ตำรา การสืบค้นจากสารสนเทศ และข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับข้อมูลทางสถิติ แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้

การกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของข้อมูลและลงรหัสข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมประมวลผลข้อมูลสำเร็จรูปดังนี้

1. นำแบบสอบถามของข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ

2. ตรวจสอบให้คะแนนข้อคำถามปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ตรวจสอบให้คะแนนข้อคำถามการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนใน ชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

4. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

5. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนใน ชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้รับข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับการตอบครบถ้วนแล้วทางผู้วิจัยได้ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ศึกษาข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ โดยการ คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) และการจัดแจงความถี่ (Frequency)

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ(Quantitative Method) นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและวิเคราะห์ถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการทดสอบสมมุติฐานครั้งนี้

2.1 สถิติพื้นฐาน การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) เพื่อการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่

2.2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชน บ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตาม ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ โดยการ ทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Anova)

2.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคน ในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ ใช้สถิติการหาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ แบบเพิลีสัน (Simple Correlation)

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป อาชีพ รับจ้างทั่วไป จบการศึกษาระดับ ต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นคนบ้านช้างค้ำโดยกำเนิด และจำนวนปีที่อยู่อาศัย มากกว่า 50 ปี

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผล ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเวียงกุมกามของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก และ พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรม มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม มากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านสังคม และสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ โดยพิจารณาเป็นรายด้านดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยกลุ่มประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า เวียงกุมกามควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน รองลงมาคือ ปัจจุบันคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากการมีรายได้ในการให้บริการนำเที่ยวและจำหน่ายสินค้า และการกระจายรายได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกามสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

2.2 ปัจจัยด้านสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยกลุ่มประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า พร้อมที่จะเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมเวียงกุม รองลงมาคือ การเป็นชุมชนการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ และสุดท้าย สมาชิกในชุมชนบ้านช้างค้ำ มีศักยภาพ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวได้ ด้วยความสามัคคีและปราศจากความขัดแย้ง

2.3 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยว มากที่สุด รองลงมาคือ การที่สมาชิกในชุมชนมักจะร่วมกิจกรรมในการพัฒนา ทำความสะอาดโบราณสถานทุกครั้งที่มีโอกาส เพราะต้องการให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น และสุดท้าย สมาชิกในชุมชนบ้านช้าง จัดทัศนียภาพบริเวณที่อยู่อาศัยของท่าน ให้เข้ากับบรรยากาศการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม

2.4 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยกลุ่มประชากรส่วนใหญ่เห็นว่า ความเชื่อ ศรัทธา ขอมรับนับถือ โบราณสถานเวียงกุมกาม มาจากการได้รับ การถ่ายทอด หล่อหลอม สั่งสอนจากครอบครัว มากที่สุด รองลงมาคือ ความโดดเด่นทางภูมิปัญญา วิถีชีวิต ทำให้อยากเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ รักษา และสุดท้าย วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ของคนในชุมชนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มีส่วนร่วมมาก โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยในการจัดพื้นที่บางส่วนของเวียงกุมกามเป็นการท่องเที่ยวแบบอุทยานประวัติศาสตร์ ลำดับที่ 2 คือ มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนกิจกรรมต่างๆในชุมชน เพื่อเสนอปัญหาและความต้องการ ลำดับที่ 3 คือ คิดว่ารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ลำดับที่ 4 คือ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนอยู่เสมอ ลำดับที่ 5 คือ มีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมิน ผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชน และลำดับสุดท้าย การมีรายได้หลักหรือรายได้เสริมจากการให้บริการนำเที่ยวและจำหน่ายสินค้าในเวียงกุมกาม

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ที่มี เพศ อาชีพ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มี อายุ การศึกษา ถิ่นกำเนิด จำนวนปีที่อยู่อาศัย แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

5. ความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอก ความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอก ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์ระดับสูง ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเวียงกุมกามของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจัยภายนอก แม้จะเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถกำหนด หรือสร้างขึ้น หรือแก้ไขได้ ก็สามารถส่งผลดีที่ทำให้เกิดโอกาสและผลเสียที่ทำให้เกิดอุปสรรคได้ ของอภิปรายเป็นประเด็นดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด อาจเป็นเพราะ วัฒนธรรม เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิต ตลอดจน ความรู้ เทคนิค วิธีการ กฎ ข้อบังคับ ความประพฤติ ขนบธรรมเนียม ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อศิลปหัตถกรรม ซึ่ง เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการถ่ายทอด การอบรมสั่งสอน การแสดงพฤติกรรม การปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม จนกลายเป็นบรรทัดฐานและค่านิยม ของสังคมนั้นๆ ซึ่งชุมชนบ้านช้างค้ำเป็นชุมชนหนึ่งที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ควรใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น

1.2 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อสิ่งแวดล้อมหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นอย่างแยกกันไม่ออก มีหน้าที่หลักคือ การให้และรับการถ่ายทอดสสารและพลังงานแก่สิ่งมีชีวิต ดังนั้น อีกหนึ่งปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ อาจเป็นการจัดกิจกรรม เพื่อการอนุรักษ์รักษา ปรับปรุงภูมิทัศน์ของโบราณสถาน การจัดภูมิทัศน์หน้าบ้านที่อยู่อาศัย จัดภูมิทัศน์ตามเส้นทางท่องเที่ยว ให้มีความสอดคล้องกับโบราณสถาน ซึ่งนอกจากการเกิดการมีส่วนร่วมแล้วยังส่งผลดีต่อสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน และยังสามารถบรรยากาศที่ดีในการท่องเที่ยว สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้อีกด้วย

1.3 ปัจจัยด้านสังคม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม นอกเหนือจากกลุ่มองค์กร หน่วยงาน ต่างๆของภาครัฐและเอกชน ที่เข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกามแล้ว ชุมชนบ้านช้างค้ำ โดยการนำ ของอดีตเจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ ได้มีการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน คือกลุ่มชุมชน คุณธรรมบ้านช้างค้ำ ที่มีการแต่งตั้งคณะทำงาน จากผู้นำและสมาชิกในชุมชน เพื่อเป็นแกนนำในการ ขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ในด้านต่างๆร่วมกับกระทรวง วัฒนธรรม ซึ่งผลการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนคุณธรรมบ้านช้างค้ำ ที่ผ่านมายังขาด คณะทำงานที่เข้มแข็ง จึงควรมีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยการสรรหาคณะทำงานให้ครบถ้วน และขยายกลุ่มออกไปให้กว้างขึ้น

1.4 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด เนื่องด้วย สภาพของพื้นที่ ที่เป็นแหล่งชุมชน รูปแบบของการนำเที่ยว จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ และ ปัจจุบันอาจจะยังมีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่ดีพอ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ควรมีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ทั่วถึงและเป็นธรรมให้มากที่สุด เพราะหากมีระบบการจัดสรรด้าน ผลประโยชน์ที่ดี จะยิ่งทำให้เกิดการยอมรับ และการมีส่วนร่วมที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ บ้านจอม ยุทธ์(www.baanjomyut.com,สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2562) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจ หมายถึง โอกาสและพลัง อันเป็นเงื่อนไขต่างๆ ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งคนในสังคมเข้าไปร่วมทำ หรือรับผลกระทบจากการ กระทำ ที่นับว่าเป็น “ทรัพย์สิน” อย่างหนึ่งเพราะ หากบริหารจัดการเงื่อนไขเหล่านี้อย่างเป็นธรรม และมี ประสิทธิภาพแล้ว ย่อมสามารถลดความเหลื่อมล้ำ และเปิดโอกาสให้คนได้พัฒนาศักยภาพ

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่า วังตาล จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีเพียงการมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลที่การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง อาจจะเป็น เพราะ การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ซึ่ง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ การดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมรับ ผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม (สมบัติ นามบุรี,2562) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ธนิศร ยืนยง (2561,บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ส่งผล ต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก พบว่าโดยรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับ กุลจิรา เสवालักษณ์จินดา(2555,บทคัดย่อ)ที่ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมต่อการจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลจากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในภาพรวม อยู่ ในระดับมาก เช่นกัน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยด้านประชากรที่มีความแตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกามที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ ราตรี นินละเอียด,กิติชัย รัตนะ,วิชา นิยม

(2557,บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พื้นที่หาดสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม คือปัจจัยส่วนบุคคล แต่ไม่สอดคล้องกับ กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555,บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่าข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ไม่แตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะ ความแตกต่างด้านประชากร ด้านพื้นที่ และระยะเวลาในการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ มีความแตกต่างกัน

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม เมื่อทำการเปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และมีทิศทางของความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความ สอดคล้องกับ วิภาดา มุกดา (2559,บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้งผาง จังหวัดตาก ผลจากการศึกษาพบว่าปัจจัยภายนอก ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านเศรษฐกิจ คนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ เห็นว่า ควรมีการจัดสถานที่ขายของที่ระลึก ที่ให้สิทธิ์คนในชุมชนเข้ามาประกอบอาชีพ และจัดสรรผลประโยชน์เกี่ยวกับการนำเที่ยวให้ทั่วถึงและเป็นธรรม และในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเวียงกุมกาม หน่วยงานภาครัฐต่างๆควรให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณ เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชุมชน

2. ด้านสังคม เห็นว่า ควรมีการขยายกลุ่มคณะทำงานให้กว้างขึ้น ควรสรรหาจากผู้ที่มีความสนใจและพร้อมเสียสละเพื่อชุมชน ไม่ควรจำกัดเพียงผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ในระดับที่สูงขึ้น และสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

3. ด้านสิ่งแวดล้อม คนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ เห็นว่า ควรมีการจัดภูมิทัศน์ให้มีความสะอาด สวยงาม กับบรรยากาศการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม และควรมีการขยายความกว้างถนน ที่เป็นเส้นทางหลักในการนำเที่ยวให้มีความเหมาะสม

4. ด้านวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ของคนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ตำบลท่าวังตาล จังหวัดเชียงใหม่ มากที่สุด ดังนั้นควรใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นตัวเชื่อมโยงให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น

5. ด้านการมีส่วนร่วม จากการลงเก็บข้อมูลเห็นว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การจัดประชุม การจัดกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเวียงกุมกามให้สมาชิกในชุมชนทราบ ให้

มากขึ้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น และควรมีการติดตามผลการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้ มาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขกิจกรรม ให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เสมอมาลัย ราชภัณฑจารักษ์.(2545).หนังสือ **มนุษย์กับวัฒนธรรม**.หน้า41.พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดร.ฐณัฐ วงศ์สายเชื้อ.(2016).**หาขนาดตัวอย่าง ด้วยสูตร Taro Yamane –ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** .

<https://www.youtube.com/watch?v=48eYxD0xMko>. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2562

ธนิศร ยืนยง.(2561).**การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก**.

มหาวิทยาลัยปทุมธานี .วารสาร มหาลุพานาครทรรณ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2561)

บ้านจอมยุทธ์.**ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ**.สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2562

.จาก <https://www.baanjommyut.com>.

ราตรี นินละเอียด,กิตติชัย รัตนะ,วิชา นิยม.(2557).**ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์**

ทรัพยากรป่าชายเลนพื้นที่หาดสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัด นครศรีธรรมราช.

คณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิภาดา มุกดา.(2559).**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง**

จังหวัดตาก.คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

วีระเดช วงศ์งาม.(2551).**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเวียงกุมกาม**

ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์สาสนศาสตร์ มหามหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

อรรวรรณ เกิดจันทร์ .(2557).**การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ป่าชาย**

เลนคลองโคกน จังหวัดสมุทรสงคราม.ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต